

# Gdańsk

## Stylowy spacer po mieście

Pierwsza informacja o Gdańsku pochodzi z 997 roku. Zabudowa miasta była wtedy drewniana, nietrwała i nie zachowała się do naszych czasów. Najstarsze zabytki w Gdańsku pochodzą z XIV wieku. Od tamtej pory zbudowano wiele domów, kościołów, ratuszy, kamienic, klasztorów czy szpitali. Powstawały w ciągu stuleci, dlatego niektóre znacznie się od siebie różnią, prezentując odmienne style architektoniczne.

Styl w architekturze to zespół cech charakterystycznych dla budynków powstających w danym okresie. Styl związany jest zarówno z tym, jak obiekt wygląda, jakie zastosowano w nim ozdoby, z czego i w jaki sposób został zbudowany. W niektórych budowlach na przestrzeni wieków dokonywano gruntownych zmian nawet parokrotnie. Niekiedy na jednym obiekcie widać style dwóch lub więcej epok. Na ten stan rzeczy wpłynęły nie tylko zmiany w ludzkim poczuciu piękna, ale także toczony w dawnych czasach wojny. Zniszczone w wyniku konfliktów zbrojnych budynki stawiano na nowo, ale już w innej formie – innym stylu. Style architektoniczne zaczęto wyróżniać, od kiedy człowiek zaczął budować z materiałów trwałych, takich jak kamień. Z upływem stuleci zmieniały się gusty i upodobania, więc budynki zdobiono w różny sposób. Rozwijała się technika, co pozwalało na stawianie coraz większych i wyższych obiektów.

źródło: Klaudiusz Grabowski, Instytut Kultury Miejskiej

Na planie Gdańska zaznaczono różne miejsca będące punktami kontrolnymi (PK). Potwierdzenie przebycia trasy polega na udzieleniu odpowiedzi na zadane pytania.



Skala planu mapy: 1:5000

Długość trasy: 3 km

Aktualność: maj 2018

Źródło mapy:

Budowa: Joanna Kuźba, Justyna Kuźba

© autorzy OpenStreetMap OpenStreetMap.org

## Turystyczno-Rekreacyjna Impreza na Orientację (8/G/18)

<b>PK 1</b>	<p>W Polsce pierwszym stylem architektonicznym, w jakim zaczęto budować, był <b>styl romański</b>. Romanizm w architekturze europejskiej trwał od X do XIII wieku. Ówczesne budowle składają się z wyraźnie zaznaczonych prostych brył: prostopadłościaków, walców czy półwalców. Okna są nieduże i wysoko umieszczone, o charakterystycznym zakończeniu w postaci łagodnego łuku zwanego arkadą. Jedyne pomieszczenia romańskie w Gdańsku to refektarz pierwszego klasztoru dominikanów z cennymi sklepieniami opartymi na jednym filarze.</p> <p><b>Jaką nazwę ma jedyne romańskie wnętrze w Gdańsku?</b></p>
<b>PK 2</b>	<p><b>Żuraw</b> to jeden z najbardziej znanych gdańskich zabytków. Budynek pełnił dwie funkcje: bramy zamykającej od Motławy ulicę Szeroką oraz portowego dźwigu. Pierwsza informacja o dźwigu pochodzi z 1367 roku, był on wtedy drewniany. Kiedy spłonął w 1442 roku, postanowiono wznieść potężną budowlę obronną z cegły. Żuraw był gotowy w 1444. Nie jest więc budowlą romańską, lecz gotycką. Ma jednak element, który przypomina o stylu romańskim. Drewniany wykusz, w którym znajdują się urządzenia dźwigowe jest podtrzymywany przez potężne słupy spoczywające na romańskich bazach zwanych szponami.</p> <p><b>Ile romańskich baz podtrzymuje filary Żurawia?</b></p>
<b>PK 3</b>	<p><b>Styl gotycki</b> rozwinął się dzięki nowym rozwiązaniom budowniczych. Przy wznoszeniu obiektów zaczęto stosować konstrukcję nazywaną systemem przyporowym. Polegała na tym, że ciężar, który spoczywał na ścianach i murach, przenoszony był za pomocą łuków na filary wewnątrz budynku i specjalne przypory na zewnątrz. Budowane obiekty były wyższe i smuklejsze, miały większe okna, często ozdobione kolorowymi kawałkami szkła – witrażami. Największą gotycką świątynią jest Kościół Mariacki, o układzie halowym (wszystkie nawy mają taką samą wysokość) z transeptem (nawą poprzeczną) pomiędzy przestrzenią przeznaczoną dla wiernych a prezbiterium. Ogromna bryła kościoła wydaje się pozbawiona elementów dekoracyjnych. Jedyne okna zostały ozdobione maswerkami, a narożniki kościoła smukłymi wieżyczkami.</p> <p><b>Przy wejściu do kościoła Mariackiego od strony ulicy Kaletnicznej znajduje się nisza z rzeźbą. Kogo przedstawia?</b></p>
<b>PK 4</b>	<p><b>Wielki Młyn</b>. Budynek, w którym obecnie mieszczą się sklepy, był w okresie średniowiecza największym zakładem produkcyjnym w Gdańsku. Działał tu olbrzymi młyn, w którym od 1364 do 1945 roku mielono zboże. Aby uzyskać odpowiednio silny strumień wody, Krzyżacy przekopali kanał od płynącej przez Gdańsk Raduni. Młyn miał jedną kondygnację, ale rozłożył dach kryty aż sześć poziomów. Magazynowano tam zboże i przemieloną mąkę. Ponieważ dach pozbawiony był okien i na poddaszu panował mrok, więc podjęto decyzję o wybicciu otworów wykonanych lukarnami. Lukarna to rodzaj okna, ustawionego pionowo do połączy dachu i przykrytego osobnym daszkiem.</p> <p><b>Ile lukarn znajduje się na dachu Wielkiego Młyna?</b></p>
<b>PK 5</b>	<p><b>Mały Młyn</b>. Piętrowy budynek wzniesiono na ceglanych, półkolistych łękach, przerzuconych nad Kanałem Raduni. Łęk w architekturze to konstrukcja z kamienia lub cegły w kształcie łuku. Elewacja (czyli zewnętrzna ściana budynku) od strony Wielkiego Młyna została ozdobiona trzema ostrołukowymi blendami. Blenda – popularny w stylu gotyckim element ozdobny, to płytką nisza przypominająca kształtem okno zakończone łukiem.</p> <p><b>Ile okien znajduje się w środkowej blendzie?</b></p>
<b>PK 6</b>	<p><b>Kościół św. Katarzyny</b> jest najstarszym i największym kościołem na Starym Mieście. Prezbiterium odznacza się bogatymi szczytami, czyli ozdobnymi zwieńczeniami. Szczyty te złożone są z blend i sterczyn. Sterczyzna, inaczej nazywana pinaklem bądź fiałą, to pionowy element podobny do smukłej wieżyczki. Każdy z trzech szczytów ma inne sterczyny. Na środkowym są one najbardziej masywne, dodatkowo na ich zwieńczeniach widać drobne kuliste formy, przypominające rozkwitający pączek – to tzw. żabki, a blendy zakończone są łukiem o charakterystycznym, ostrym wierzchołku. Taki kształt w architekturze nazywamy oślim grzbietem.</p> <p><b>Aby obejrzeć opisane elementy należy przejść wokół kościoła św. Katarzyny w kierunku kościoła św. Brygidy. Jak nazywa się ulica, z której można podziwiać szczyty nad prezbiterium?</b></p>
<b>PK 7</b>	<p><b>Baszta Jacek</b> powstała w drugiej połowie XIV wieku i jest najwyższą taką budowlą w Gdańsku. Ma 36 m wysokości i aż osiem kondygnacji. Dzięki temu stanowiła znakomity punkt obserwacyjny. Tuż pod dachem widać wystające arkady, czyli elementy składające się z dwóch podpór – kolumn, słupów lub filarów połączonych u góry łukiem.</p> <p><b>Na planie jakiej figury zbudowana została Baszta Jacek?</b></p>
<b>PK 8</b>	<p><b>Kamienica Schlieffów</b> – najpiękniejsza gotycka kamienica z dekoracyjną fasadą. Ma układ trójosiowy, trzy pionowe rzędy okien. Część środkowa, została ujęta laskowaniem. Często stosowane w gotyku laskowanie to wąskie i długie kamienne listewki, znajdujące się po bokach drzwi lub okien. W tym wypadku laskowanie przebiega przez całą długość fasady, a przy drzwiach jest dodatkowo zdobione pełzającymi zwierzętami. Ściany ozdobione tzw. ślepymi maswerkami czyli geometryczną plecionką, złożoną z kombinacji kół, łuków i kształtów liściastych. Szczyt kamienicy wieńczy kamienne blankowanie – inaczej krenelaż.</p> <p><b>Nad głównymi drzwiami kamienicy przy ulicy Chlebnickiej 13 widać dwie nieduże rzeźby. Jakie zwierzęta przedstawiają?</b></p>
<b>PK 9</b>	<p>Jednym z najstarszych domów na Starym Mieście jest kamienica zbudowana w stylu niderlandzkiego manieryzmu znajdująca się nad Kanałem Raduni, przy ul. Elżbietańskiej 3. Formalnie od 1686 roku jego właścicielem był wojewoda pomorski Władysław Kazimierz Łoś, ale przekazał go swojemu bratu Ludwikowi Aleksandrowi – opatowi zakonu cystersów w Pelplinie. Aż do kasaty opactwa pelplińskiego w 1823 r. cystersi wykorzystywali kamienicę jako zajazd.</p> <p><b>Na szczycie fasady Domu Opatów Pelplińskich umieszczono rzeźbę. Kogo lub co przedstawia?</b></p>

<b>PK 10</b>	<p>Za najwspanialszy zabytek <b>manieryzmu</b> w Gdańsku uważa się Wielką Zbrojownię, zbudowaną w latach 1600–1605. W odróżnieniu od większości budynków ma aż dwie fasady, czyli ściany frontowe, w których znajdują się główne wejścia. Od strony Targu Węglowego, składa się z czterech części, a każda z nich przypomina fasadę kamienicy, ale znacznie większej niż przeciętne kamieniczki mieszczańskie. Fasada od ulicy Pivnej ma dodatkowo po obu stronach ośmioboczne wieże nakryte ozdobnymi hełmami. Na szczytach wież zamontowano wiatrowskaz, inaczej anemoskop, proste urządzenie, które obracało się wokół własnej osi wskazując kierunek wiatru. Zbrojownia pełniła funkcję arsenału, przechowywano tu armaty, moździerze oraz ręczną broń palną.</p> <p><b>Główną fasadę budynku od ulicy Pivnej zdobią dwa wielkie rustykowane portale, zwieńczone kartuszami z herbami Gdańska. Jakie zwierzęta podtrzymują herby?</b></p>
<b>PK 11</b>	<p><b>Barok</b> to kolejny styl, który rozpoczął się na dobre pod koniec XVI wieku i trwał prawie do końca XVIII. Artyści kontynuowali styl twórców renesansowych używając podobnych elementów jednak przetwarzali je tak, aby osiągnąć silniejszy efekt. Wchodzący do barokowego wnętrza mieli być oszołomieni i zaskoczeni. Szczególnie dekoracyjne były świątynie. Taka jest Kaplica Królewska. Głównym akcentem jest kopuła spoczywająca na ośmiobocznej podstawie, nazywanej bębniem albo tamburem. Bęben jest na tyle wysoki, że umieszczono w nim okna. Przed kopułą znajdują się dwie latarnie – ażurowe konstrukcje, złożone ze słupków nakrytych kopułkami. Fasadę budowli zdobią pilastry w wielkim porządku oraz festony. W zwieńczeniu attyka w formie ozdobnej balustrady, poniżej nad środkowym oknem herb królestwa trzymany przez anioły. Jest na nim orzeł symbolizujący Polskę oraz Pogoń – godło Litwy. Pośrodku umieszczono Janinę – herb rodu Sobieskich.</p> <p><b>Na Kaplicy Królewskiej umieszczono tablicę upamiętniającą Jana III Sobieskiego. Z okazji okrągłej rocznicy jakiego wydarzenia została ufundowana?</b></p>
<b>PK 12</b>	<p>W pierzei ulicy Św. Ducha (pierzeja to zwarty ciąg domów), jest niewysoka barokowa kamienica z 1650 roku. Fasada ma skromną dekorację, ozdobny jest tylko jej szczyt. Do wnętrza prowadzi przedproże z jedną tylko płytą, na której są dwa putta, podtrzymujące kartusz z wazą i kwiatami. Putta to wyobrażenia nagich chłopców, często uskrzydłonych. Po bokach są rzygacze, czyli ozdobne wykończenia rynien. W czasie deszczu i ulewy wypływa z nich obficie woda i stąd wzięła się ich nazwa. Deszczówka spływała następnie do rynsztoków, które przebiegały wzdłuż całej ulicy. Przy schodach ustawiono dwie duże granitowe kule, które podtrzymują żelazne poręcze. To, co wyróżnia kamienicę znajduje się na samej górze. W tym domu urodziła się i mieszkała Johanna Henrietta Trosiener – matka Arthura Schopenhauera.</p> <p><b>Jednym z elementów dekoracji szczytu Kamienicy pod Żółwim są głowy zwierząt. Jakie to zwierzęta?</b></p>
<b>PK 13</b>	<p>Mariacka to niewątpliwie najbardziej zachwycająca z gdańskich uliczek, znakomicie oddająca niepowtarzalny klimat i charakter dawnej zabudowy Gdańska. Na całej długości ulicy Mariackiej, po obu jej stronach, ciągną się przedproża. Stanowią sugestywne świadectwo dawnych mieszczan i patrycjuszów, ich smaku artystycznego, szacunku dla sztuki oraz niebywałego kunsztu rzeźbiarskiego (kamieniarka), metaloplastycznego (kraty) i snycerskiego. Same tylko motywy zwierzęce, głównie rzygacze odprowadzające wodę z rynien, tworzą tu jedyny w swoim rodzaju jakże gdański bestiariusz, którego uzupełnienie znajdziemy wysoko na szczytach kamieniczek. Minione wieki, poczynając od gotyku, wycisnęły więc swe wyraźne piętno nie tylko na fasadach wąskich na ogół domów lecz przede wszystkim na owych „gankach”, pod którymi dawne pomieszczenia piwniczne przekształcono z czasem w niewielkie sklepiki.</p> <p><b>Kamienica nr 12 ma jedno z najmłodszych (1940), ale i najciekawszych przedproży na ulicy Mariackiej. Na jego płytach umieszczono morskie stworzenia z gdańskich monet. Jakie to stworzenia?</b></p>
<b>PK 14</b>	<p>W latach 1894–1896 na placu po dawnym klasztorze dominikanów, przy kościele św. Mikołaja, zbudowano nowoczesny, eklektyczny, z cechami neobarokowymi, budynek hali targowej. Do wnętrza hali prowadzą cztery duże wejścia (bramy). Przy każdym znajduje się wiatrołap. Wszystkie drzwi oraz nadświetla (okna nad wejściem) ozdobione są pięknymi kratami. Możemy odnaleźć tu symbole handlu, zwierzęta, ptaki i ryby. Nad bramami umieszczono herb Gdańska. Cały budynek został ozdobiony wieżyczkami zwieńczonymi kopulastymi hełmami. Konstrukcja podtrzymująca dach wykonana jest z żeliwa. Środkowa część dachu hali została podwyższona i zaopatrzona w okna, które nazywamy świetlikami.</p> <p><b>Hale Targową ozdabiają wieżyczki, ulokowane w narożnikach budynku i przy wejściach. Ile ich jest?</b></p>
<b>PK 15</b>	<p>Lech Kadłubowski był jednym z najważniejszych architektów w powojennej historii miasta. W 1953 roku został generalnym projektantem odbudowy Głównego Miasta. Był zwolennikiem nowoczesnych form i tam, gdzie mógł, wprowadzał <b>modernistyczną architekturę</b>. Dzięki niemu w śródmieściu Gdańska powstało kilka budynków utrzymanych w tym stylu, np.: siedziba LOT-u zbudowana jako Dom Meblowy w 1958 roku oraz Teatr Wybrzeże na Targu Węglowym, w miejscu spalonego podczas wojny Teatru Państwowego wzniesionego w 1801 r.</p> <p><b>Budynek Teatru Wybrzeże został zaprojektowany w taki sposób, żeby nie przytłoczyć sąsiadującego z nim cennego zabytku. O jaki zabytek chodzi?</b></p>
<b>PK 16</b>	<p>Jedną z charakterystycznych modernistycznych budowli Gdańska jest stojący w centrum miasta biurowiec, nazywany „Zieleniakiem”. Budowę wieżowca rozpoczęto w 1965 roku. Architekci wykonali nowatorski projekt: do dwóch potężnych żelbetonowych filarów przywieszano kolejne piętra. Nie robiono tego jednak tradycyjnie, od dołu, lecz od góry. Po skończeniu budowy filary zamieniono na klatki schodowe. Budynek ma 16 pięter i 72 metry wysokości.</p> <p><b>Jaki napis znajduje się na elewacji po prawej stronie głównego wejścia do budynku?</b></p>

Odpowiedzi należy przesłać na e-mail: [poczta@trino.pttk.pl](mailto:poczta@trino.pttk.pl) lub za pomocą formularza. Przesłanie odpowiedzi oznacza zgodę na umieszczenie danych (nazwisko, imię, miejscowość) na liście osób, które przebyły TRInO.

[trino.pttk.pl](http://trino.pttk.pl)